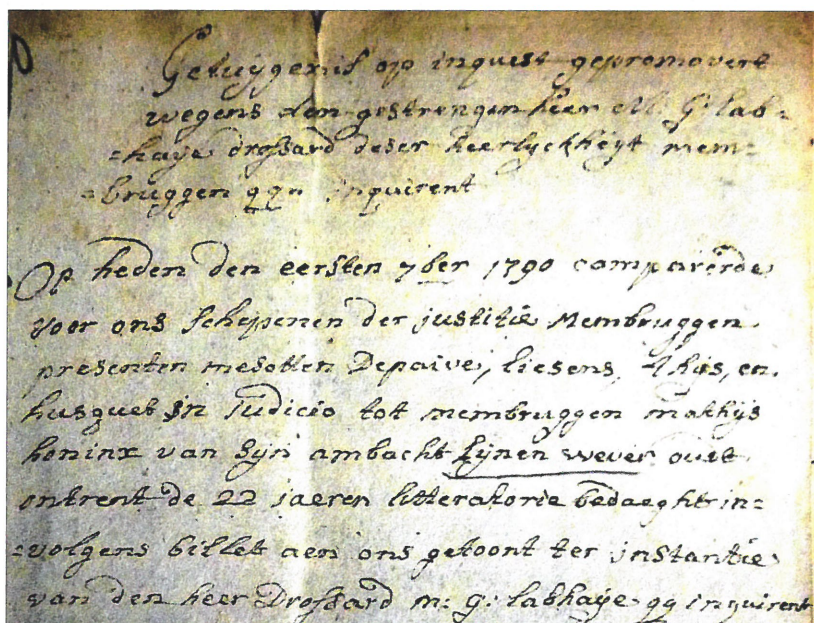

DE INHALING VAN EEN NIEUWE HEER IN NEERKANNE

11 APRIL 1697

Rombout Nijssen

Als je de samenleving in onze dorpen in het ancien régime, de periode die afliep met de aanhechting van onze streek bij de Franse republiek in 1795-1796, wil begrijpen, dan moet je weten wat een *heer* was. Ieder dorp had in het ancien régime een heer. De heer van het dorp was die persoon of organisatie die moest zorgen voor rechtszekerheid. Hij deed dat in de eerste plaats door een schepenbank in te richten en die te bemannen met zeven schepenen. De taak van die schepenbank was (1) het registreren van overeenkomsten betreffende onroerende goederen in de gemeente en (2) optreden als rechtbank als de betrokkenen een geschil over het bezit van goederen in de gemeente niet zelf konden oplossen. Als er in de gemeente een misdrijf gebeurde, dan moest de heer zelf of via een drossaard de verdachte opsporen en hem voor de schepenbank brengen die hem dan kon veroordelen.

Heren waren er in verschillende soorten. In een groot aantal gemeenten of heerlijkheden was de vorst ook de plaatselijke heer. In het vorstendom Luik was de bisschop van Luik ook de vorst. Daarom wordt hij ook wel de prins-bisschop genoemd. Dat was bijvoorbeeld in Membruggen en in Riemst het geval, die heerlijkheden behoorden tot het vorstelijk domein van de bisschop van Luik. Daar tegenover

stonden de particuliere heren: privépersonen die het heerschap in één of meerdere heerlijkheden bezaten. Genoelsederen en Millen bijvoorbeeld, waren dorpen of heerlijkheden met een particuliere heer. Bij die particuliere heren waren er enerzijds individuele heren en anderzijds organisaties. Individuele heren waren bijvoorbeeld de heren van Genoelsederen. Een organisatie die ook heer was, was bijvoorbeeld het Maastrichtse Sint-Servaaskapittel dat heer was in Vlijtingen en in Zichen en Zussen.

Kanne bestond in het ancien régime uit twee heerlijkheden, Opkanne en Neerkanne, die ieder een eigen heer en een eigen schepenbank hadden. Hier gaat onze aandacht naar Neerkanne. In de tweede helft van de achttiende eeuw was de heerlijkheid of het heerschap van Neerkanne

in het bezit van mensen uit de Luikse familie de Wansoulle. In februari 1697 kocht Daniel Wolf de Dopff het kasteel en het heerschap van Neerkanne van Willem Philippe de Wansoulle. De nieuwe heer van Neerkanne was in 1697 47 jaren oud en had een indrukwekkende loopbaan achter de rug. Daniel Dopff was afkomstig uit een Duitse burgerlijke familie, en had zich door een combinatie van bravoure, kennis en krijgsgeluk een centrale positie verworven in militaire dienst, eerst van de Duitse keizers uit het huis van Habsburg, later in dienst van de Staten-Generaal van de Nederlanden. In 1685 werd hij door de keizer in de adelstand opgenomen met de titel van baron. Nadat hij gedurende jaren leiding gegeven had aan de uitbouw van de vestingstad Maastricht, werd hij in 1694 militaire commandant van de stad. Zijn militaire loopbaan had hem geen windeieren gelegd en aan het einde van de achttiende eeuw beschikte Daniel von Dopff over het fortuin dat nodig was om in de buurt van zijn stad de heerlijkheid Neerkanne en het bijhorend kasteel van Agimont aan te schaffen, en om vervolgens dat kasteel naar de smaak van zijn tijd te verbouwen.

Heer van een heerlijkheid kon je worden door dat heerschap te kopen, maar je moest ook door de bevolking van die heerlijkheid officieel als heer geïnstalleerd worden. Daarvoor stuurde Daniel de Dopff op 11 april 1697 zijn zoon Frederik Charles naar Neerkanne. Die werd daar die dag in aanwezigheid van de inwoners van het dorp door de schepenen *in possessie gestelt* van het heerlijk gezag over Neerkanne. Dat gebeurde op symbolische wijze, door hem op drie plaatsen een wezenlijk element van de heerlijkheid ter hand te stellen. Aan de poort van het kasteel werd hem verzocht *de clincke* vast te nemen, als symbool van het bezit van het kasteel, aan de oever van de Jeker nam hij *een handt vol waters* uit de beek en aan de kapel werd hem het klokkentouw ter hand gesteld, als symbool van het feit dat zijn vader voortaan het recht had de inwoners van Neerkanne bijeen te roepen.

Het verloop van de plechtigheid werd door de schepenen op schrift gesteld in hun nieuwe rolregister, dat bedoeld was om er de rechtszittingen van hun schepenbank in te registreren. Daaruit leren we dat de plechtigheden voortgingen met het afleggen van een eed waarin de heer de inwoners trouw en bijstand beloofde. Aangezien de familie de Dopff niet alleen niet Luiks maar bovendien protestants was, moest de nieuwe heer in de eerste plaats beloven de bisschop van Luik als zijn vorst te erkennen en de inwoners in *het Roomsche catholijckx ende apostolisch geloove te mainteneren*. De belofte om de *alde privilegien ende usancien* van de inwoners te respecteren en die desnoods te verdedigen was een belofte die alle nieuwe heren bij hun inhuldiging aflegden.

Twee weken eerder had Daniel de Dopff drie nieuwe schepenen aangesteld, die op de dag van de inhuldiging van hun nieuwe heer ook een eed aflegden. Zij zwoeren in de eerste plaats trouw aan hun heer en diens opvolgers als heer van Neerkanne. Voorts beloofden zij de inwoners van Neerkanne ten dienste te staan en hun rechten te vrijwaren, rechtvaardig te zullen oordelen en aanwezig te zullen zijn wanneer hun aanwezigheid nodig was, zodat de zittingen van de schepenbank op de voorziene dagen konden doorgaan, zich niet door haat, nijd, geld of goed te laten beïnvloeden en vooral de armen en weduwen recht te doen geschieden.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Neerkanne*, nr. 11, f° 2 r°- 4 v°.

Den 11 april 1697, soo is joncker Fredrick Charles de Dopff in naeme van S.E. sijn heer vader tot heer van Nedercan geadmitteert ende met leveringe van de clincke van de poort op 't casteel, van een handt vol waters aen de Jeker ende de koorde van de clocke in de capelle, deur de justitie in 't bijwesen van de geheele gemeente in possessie gestelt ende heeft oock sijnen eedt gedaen.

Nous Daniel Wolff de Dopff, general des provinces unies, colonel d'un regiment dragons, commandant de la ville de Maestrecht, seigneur du chasteau d'Agimont et de la signieurie de Nedercan etc. , donnons par cette plein pouvoir et autorité à notre cher fils Fredrick Charles de Dopff, pour en notre nom et de notre part prendre la possession de notre dit chateau d'Agimont et de la ditte signieurie de Nedercan, par nous acquis le 14me febvrier 1697 du noble signieur Guiliaume Philippe de Wanzouille, sr. de Beaufraipont etc. , et ca parmij toutes les ceremonies et solemnitez à ce requises, promettans de tenir pour bon, stable et vallable, tout ce que par notre dit cher fils à cet esgard sera fait et besoigné, soub obligation comme de droit, ainsij fait à Maestrecht le onzieme du mois d'avril 1697, en foij de quoj avons nous signé la presente, et munij avec nos armes ordinaires. Etoit signé De Dopff.

Articulen van eedt gedaen deur den heer

Ick belove getrouwigheidt aen sijne hoogheidt den bisschop ende prince van Luijck. Het Roomsche catholijckx ende apostolisch geloove onder d'ondersaeten te maintaineren. Hunne alde privilegien ende usancien te laten paisibelijck genieten, ende inde selve helpen defenderen etc.

Dat sweere ick etc.

Op dato voorschreven 11 april 1697, sijn de heren Johan Roumans, N. David Bruijsterbos ende Pier Bettonville tot schepenen van Nedercanne geadmitteert ende hebben op 't casteel den eedt gedaen.

Eijdt der schepenen tot Nedercanne

Van diesen dage voert, ende diese dage algaer, sal ik holt ende getrouwen sijn sijn excellentie den heer generael de Dopff, onsen heere, ende sijne naecomelingen heeren tot Nedercanne, der selver ondersaten tot Nedercanne dat beste te raeden, ende dat erghste te warnen, ende sijnder excellentie heerlijkheidts, jurisdictie, rechten der voorschreven heerlijkheidt, voortsetten, helpen halden ende verwaeren nae mijne besten macht, den schepenen en gerichtten mijnen medebruederen gehoorsam ende onderdanigh sijn, recht getuijgenisse helpen horen, draegen en hebben totdat men het openbaren magh, rechtverdigh oordeel ende vonnisse, nae conde waerheidt helpen wijsen nae mijnder bester macht ende wetentheidt, mijn schepenamt te besitten, die genachten end gedinghdagen te helpen halden ende dat recht helpen besitten soo dech ende menichmael ick daertou versocht sal werden, ende voorts al te doen des een goet schepene naer recht schuldigh is te doen, en des en sal ick niet laten om haet, nijt, gelt, giff oft goet oft om lijvige ondersaten wille, daermet men dat recht bij vercorten muchte, ende den ermen, weduwen weijzen recht te doen, nae mijne bester macht ende wetentheidt, dat sweere ick.